

Sv. D. 29—3—44.

Svenska soldater under två världskrig.

Av

STEN SELANDER.

En medelålders herre, som fick sin militärutbildning under det förra världskriget och ställs inför en trupp av i dag, kan inte låta bli att göra jämförelser mellan då och nu. Särskilt nära ligger jämförelsen, om truppen är ett norrländskt gränsvaktsförband och han själv, som undertecknad, en gång i tiden tillhörde skidlöparbataljonen i Boden. Skidlöparna var, om jag inte misstar mig, den första trupp inte bara i Sverige, utan i hela världen, som fick modern vinterutbildning. Vi var försökskaniner när det slags ödemarkskrig först övades, som finnarna sedan nått mästernivå och som nog också för vår del alltjämt är den bästa möjligheten till försvar. Skidlöparna utbildades i mycket av det som utgör ett nutida jägarförbands uppgifter: framskjuten spaning, patrulltjänst bakom de fientliga linjerna med plötsliga eldöverfall och angrepp på fiendens förbindelser, och så vidare.

Och jag vågar nog påstå att vi lärde vår läxa ganska bra.

Det kan tyckas självskrivet att en jämförelse mellan svensk vintertrupp av år 1917 eller 18 och år 1944 måste utfalla till nutidens fördel. Och absolut sett förhåller det sig naturligtvis så: en styrka av årgången 1917 skulle stå sig mycket slätt mot en av anno 44 med dess överlägsna vapenutrustning. Men relativt, i förhållande till andra länders arméer, är saken nog inte lika självklar.

När man följer en nutida stridsövning som åskådare, förefaller det sålunda som om vi anno dazumal varit överlägsna i en del elementära ting, särskilt förmågan att utnyttja terrängen till skydd. Det verkar som om den nutida truppen gärna skulle krypa för högt upp på krönen av åsar och dylikt, ibland ända fram på den slutning som vetter mot fienden. Detta är också ganska lättförklarligt. De tunga vapnen måste komma relativt högt upp för att kunna avge eld; och då följer tydligen gevärsskyttarna ofrivilligt med för långt fram. Dessutom har truppen av i dag så mycket mer att

lära. Vi hade ett enda vapen, våra gevär. Nu finns det en hel mängd vapen på ett infanteriregemente: kulsprutor, granatkastare av olika kalibrar, p-piv, det är uttytt pansar- och luftvärnskanoner, kg, alltså maskingevär, kulsprutepistoler, och prickskyttarnas gevär är försedda med kikarsikten. Alla dessa delvis ganska svårskötta vapen skall folket lära sig hantera. Och dessutom skall de tränas i mintjänst; i handgranatkastning; i transport med pulkor av de tunga vapnen och ammunition till dem; och i mycket annat. Tiden räcker helt enkelt inte till att som förr i världen träna och åter träna uppträdandet i terrängen, tills det blivit rent instinktiva handlingar att använda varje öjämhet till skydd och gräva ned sig i snö så snart tillfälle ges.

Man kan ju säga att erfarenheten i krig måste bli den bästa läromästaren därutinnan; ingen visar sig frivilligt, när han ligger under fiendens eld. Alldeles riktigt. Men innan truppen inhämtat dessa handgripliga lärdomar, har många liv gått till spillo. Och en trupp av högsta klass vet inte bara att segra, utan också att segra med minsta möjliga förluster; en god soldat låter inte döda sig i onödan. Inkallelserna, varunder svensk trupp får tid att lära sig bättre utnyttja terrängen, kan bättra på denna detalj i utbildningen. Nu känns de självfallt betungande och ovälkomna. Men om vi räkar i krig — och den möjligheten

finns, den måste framför allt annat tas med i räkningen vid militärutbildningen, som eljest vore meningslös — kan ofatliga unga svenskar ha de långa, enformiga månaderna som inkallade att tacka för sitt liv.

Eljest måste jag nog erkänna, att de nya årsklasserna verkar jämgoda eller överlägsna, då jag tänker tillbaka på mig själv och mina jämnåriga. Särskilt på en punkt förefaller de att ha ett klart förstege: i fråga om insikt i det verkliga läget. Inte ens de bland oss, som någon gång ågnade oss åt den alltid lika impopulära sysselsättningen att tänka, hade klart för sig att Sverige och därmed vi själva svävade i en mycket reell fara. Vi hade ju inte heller blivit föremål för så påtaglig åskådningsundervisning som ockupationen av Norge och Danmark och Finlands strid mot övermakten varit. Och vi fyllde därför våra militära plikter långt häglösare och mer ointresserat än modern ungdom. Jag har t. ex. mycket svårt att tänka mig, att nu för tiden en hel liten förläggning med befälhavaren, en gammal f. d. stamanställd korpral, i spetsen skulle ta bondpermission och resa in till Stockholm. Detta har jag dock varit med om, det vågar jag väl erkänna nu när brottet för så länge sen är preskriberat. Den klagan över att tiden inte i full utsträckning utnyttjas till militära övningar, som man nu ibland hör från de inkallade, skulle också ha förefallit oss komplett ohgriplig. Vid

den nyss omtalade förläggningen brukade vi gå ut ett slag på morgnarna och trampa upp snön, så att det vid en eventuell inspektion skulle verka som om vi varit ute och harvat, varpå vi återgick till viran eller bondtolvan. Men förhållandena där var nog ovanligt "idylliska" även efter dåtida måttstock. Nämnas bör kanske också, att den f. d. korpralen en vacker dag fick ett anfall av delirium och började skjuta skarpt inne i baraeken, vilket ju delvis kan förklara hans något egendomliga befälssegenskaper.

En annan skillnad ligger i befälens hållning. När officerarna från förra världskrigets tid talade om sitt folk, sade de nästan alltid "mannarna", om de hörde till flottan, och "karlarna", om de hörde till armén. Nu tycks det lika regelbundet heta "pojkar". Är det bara jag, som i denna ändrade benämning tycker mig skönja en ökad känsla av på en gång gemenskap och ansvar? Från min egen värnpliktstid har jag på några undantag när — och det måste i sanningens intresse sägas, i ett par fall mycket flagranta undantag — bara goda minnen av officerarna från kompanichefer och uppåt. Men subalternerna, särskilt de allra yngsta, var ofta betydligt elakartade. Speciellt om man hade oturen att råka ut för en nybakad underlöjtnant, som gått någon klass under en i skolan, fick man veta av att man levde.

Nu har jag ett bestämt intryck av att tonen mot manskapet blivit en helt

annan, inte minst bland de yngre officerarna som mannen i ledet har mest att göra med. Delvis hänger detta naturligtvis samman med hela samhällets demokratisering. Men en annan orsak är säkerligen att så många av de unga fänrikarna är reservare eller värnpliktigt befäl. En civilist kan ju inte ha någon mening om vilken inverkan detta har på arméns slagkraft ur så att säga krigstekniska synpunkter. Men att en officer, ifall han i övrigt är lämplig, måste ha lättare att förstå sig på och därmed att handha truppen, om han liksom "pojkar" har ett civilt yrke och en civil tillvaro vid sidan av den militära, förefaller mig tämligen självskrivet. Och detta bör, tycks det, kunna uppväga eventuella mindre luckor i hans rent militära vetande. Ty det kan aldrig vara till gagn för truppens stridsduglighet, om manskapet är fyllt av ovilja och aggr mot sitt befäl eller ens om avståndet mellan befäl och manskap känns alltför stort. Var och en som hur flyktigt som helst sett finsk trupp i strid måste tvärtom ha fått en stark känsla av att dess enastående kvalitet inte minst beror på att den är den kanske mest demokratiska i världen, bland annat därför att befälet till stor del fått sin utbildning huvudsakligen i de folkliga skyddsåkerna. Den utveckling i liknande riktning, som vår armé undergått och som ingalunda lämnat yrkesofficerarna oberörda, är för den skull glädjande också med tanke på arméns värde och

hållfasthet i krig. Och särskilt betydelsefull måste denna utveckling vara inom ett styvnaack och individualistiskt folk som det svenska, där den enskilde soldaten har sitt huvud för sig och inte främst lyder en gradbeteckning, en uniform, utan mannen i uniformen.

De förändringar i förhållandet mellan trupp och befäl som skett under en mansålder märks kanske allra mest å ena sidan på hur syftet med en stridsövning klarläggs för truppen, å andra sidan på karaktären hos kritiken efter övningen. På min tid visste vi enkla bassar i regel bokstavligen ingenting om meningen med de manövrer vi utförde, vi löd bara order av en korpral eller sergeant, som man ofta hade en känsla visste ungefär lika lite som vi. Nu klarläggs stridsövningens innebörd och förutsättningar för truppen i dess helhet, varje man begriper eller borde åtminstone begripa varför han beordras att handla så eller så. Detta är ju nödvändigt som förberedelse för det moderna kriget, där den enskilde soldatens initiativ och förmåga att reda sig på egen hand många gånger kan betyda så oerhört mycket. Men samtidigt har denna instruktion stor psykologisk vikt. Mannen i ledet känner, att befälet inte betraktar honom bara som en varelse av lägre art, ett slags kreatur på två ben, utan gör en verklig skillnad på honom och hästar eller sanitetshundar. Och dessutom får övningen för honom ett helt

113255

annat intresse än den hade för oss, på den gamla goda tiden, då man ofta tyckte sig traska omkring med blytungta ben och värkande rygg fullkomligt på måfå.

På den gamla goda tiden var kritiken efter en övning vanligen liktydig med utskällning. Jag kan knappast erinra mig ett rejält, berömmande ord, ett ord med verklig värme och erkänsla; ens när vi verkligen gjorde vårt bästa. Undra sen på att de av oss, som ingalunda var antimilitaristiskt lagda, utan på det hela taget gillade militärtjänsten, inte alltid gjorde mer än som var precis nödvändigt och att många av de andra utbildade maskineringen till skön konst. När man hör en nutida förbandschef framföra sin kritik, tänker man: Det är då en välsignad sak, att den moderna pedagogikens principer trängt igenom också i armén, eller rättare sagt inom armén långt mer än i skolan, och att så många militärer insett hurusom det finns ett enda sätt att få folk att göra sitt yttersta: genom att inte snåla på erkänsla, utan hellre ta till berömmet i överkant.

I jämförelse härmed betyder nog de yttre förbättringarna inte så mycket för andan inom truppen. Eljest är skillnaden mellan förr och nu också därutinnan himmelsvid. En manskapsbarack av 1944, även längst uppe i

Lapplandsfjällen, är ett lyxpalats i jämförelse med de kyffen utan möbler och sängkläder, bara med lite halm på golvet, där vi på sina håll fick ligga i månadtal ännu mot slutet av förra världskriget. Och marketenterier, så välförsedda som dem man finner åtminstone vid de större förläggningarna ute i ödemarken, hade vi drömt om lika lite som om "hanlottor" med uppgift att hjälpa manskapet till rätta med deras privata bekymmer och sörja för deras trevnad och förströelse. Vi hade ingen fältbio och ingen radio; tråkigheten var för oss en ännu ofrånkomligare följeslagare än för nutidens inkallade. Det är, också med tanke på landets bästa och härens försvarskraft, väl att det blivit bättre beställt i det avseendet: den trupp som vantrivs minskar i värde, och en bastu och ett bra marketenteri hör till de nödvändiga delarna av vår försvarsberedskap. Att ligga inkallad är aldrig något nöje; desto viktigare då att det inte blir odrägligare än nödvändigt. Hur dryga våra skatter än blivit, är de pengar minst av allt bortkastade som används till att minska tråkigheten i förläggningarna.

Sten Selander

(EFTERTRYCK FÖRBJUDES.)

Var och en fältherre...

Genom den tillverkning beten, vårt företag bed nu möjligt för var och med eget folk lätt och i na rättutrotning även i s som vid industrier, på i fabriker och fastigheter. Thalliumbeten innehålla le gifter, så beredda att sätta betena. Betena, so för direkt utläggning, av råttorna och ratas ick lade beten. Råttorna sk tärandet bort från platser. Motti Thalliumbeten sä och lanthandl. B

MO
THALLIUM

KLÄRRE & Co. A.-B.,
Tel. 42 07 07,